

TÜRK CEZA HUKUKU'NDA TEKERRÜR

Celal Hakan KAN*

Öz

Ceza, kanunlar tarafından yasaklanan hususlar karşısında itaatsiz tavırlar sergileyen bireylere uygulanan bir yaptırım çeşididir. Bu yaptırım her fiil için aynı oranda veya sürede gerçekleşmemektedir. Bu hususta temel belirleyiciler; işlenen suçun niteliği ve failin meydana gelen olaydaki kusur oranına göre değişiklik göstermektedir. Bu ayrımda suçun ağırlığı olarak değerlendirilen husus, işlenen suçun toplumda meydana getirdiği etki olarak ele alınmaktadır. Bu belirleyicilerin yanı sıra bireye verilecek olan cezanın belirlenmesinde failin yaşı, akli durumu, hafifletici sebeplerin varlığı ve tekerrür gibi hususlar da dikkate alınmaktadır.

Türk Ceza Hukuku'nda "Tekerrür" konusunun ele alındığı bu çalışmada; cezanın infaz süresini uzatan unsurlar arasında sayılan, daha önce belirli bir suçtan hüküm giymiş olan birinin kanunda belirtilen süreler dâhilinde yeni bir suç işlemesini ifade eden tekerrür müessesesi incelenmiştir. Bu bağlamda hazırlanan çalışma; kanun metinleri ve doktrinde yer alan açıklamalardan istifade edilerek hazırlanan bir derleme çalışma niteliğindedir.

Anahtar kelimeler: Tekerrür, Mükerrir, Tekerrür ve Ceza, Cezanın Artırılması, Kanunda Tekerrür.

Recidivism In Turkish Criminal Law

Abstract

Punishment is a form of sanction imposed on individuals who disobey attitudes to issues prohibited by law. This sanction does not occur at the same rate or time for each action. The main determinants in this regard; the nature of the crime committed and the perpetrator's crime rate varies. In this distinction, what is considered as the severity of the crime is considered as the effect of the crime in society. In addition to these determinants, factors such as age, mental status, presence of mitigating factors and recurrence are taken into consideration in determining the punishment to be given to the individual.

In this study, where the issue of repetition is discussed in the Turkish Penal Code; The institution of repetition, which is one of the factors that increase the determination and determination of the sentence, expresses that a person

* Adana Cumhuriyet Savcısı.

who has been convicted of a certain crime has committed a new crime within the periods specified in the law has been examined. In this context; It is a compilation study prepared by taking advantage of the texts of law, explanations and precedent decisions in the doctrine.

Keywords: *Recidivism, Recurrence, Recidivism And Punishment, Increase Of Punishment, Recidivism In Law.*

Giriş

Doktrinde ceza kavramı; suçlunun kanunlar tarafından yasaklanan herhangi bir hususa karşı itaat göstermemesi nedeniyle kendisine çektirilen yaptırım olarak ifade edilmektedir. Ancak her suç için yaptırımın aynı olduğundan söz etmek mümkün değildir. Bireye uygulanacak olan yaptırımın oranı, işlenen suçun mahiyetine göre değişiklik göstermektedir. Yaptırım suçun ağırlığı veya suçlunun bu suçun işlenmesi noktasındaki kusuru ile doğru orantılı bir şekilde artış göstermektedir. Suçun ağırlığından kasıt ilgili kanunda korunan hukuki yararın önemi ve suçun toplumsal açıdan meydana getirdiği etkiye göre oluşan farklılıktır. Bununla birlikte yine cezanın belirlenmesi noktasında suçu işleyen kişinin yaşı, akli melekelerine sahip olması gibi hafifletici sebeplerin mevcudiyeti ve tekerrür gibi farklı kriterlerin de etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Bu çalışmada, daha önce herhangi bir suçtan hüküm giyen bir kişinin belirli süreler dahilinde yeni bir suç veya suçlar işlemesini ifade eden tekerrür uygulaması Türk Ceza Kanunu kapsamında araştırılmıştır. Tekerrür, hem ilk defa suç işleyen kişilerin yeni bir suç işlemesi veya birden fazla suç işlemesinin engellenmesi noktasında hem de toplumun suça dair korunması bakımından önemli bir unsur olarak görülmektedir.

1. Tekerrür Kavramının İncelenmesi

Tekerrür kavramının menşei Arapçadır.¹ Tekerrür Arapçada, “bir daha vuku bulma, bir daha olma veya tekrarlanma” gibi anlamlara gelmektedir. Türk Ceza Hukuku’nda ise tekerrür kavramı asli anlamından büyük bir kopuş göstermeyerek kişinin herhangi bir cezaya dair mahkûm edilmesinden sonra yeniden suç işlemesini ifade etmek amacıyla kullanılmaktadır.² Bu bağlamda işlenen suç durumu tekerrür iken bunu gerçekleştiren kimseye ise mükerrir adı verilmektedir.

Ceza Hukuku’nda bir kişinin mükerrir sayılabilmesi için pek çok sebep olduğu belirtilmektedir. Doktrinde bu sebepler özel ve genel sebepler şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Bu ayırmada tekerrürün veya mükerrirliğin genel sebepleri içinde suçluluğun genel sebepleri olan sefalet, serserilik gibi hususlara da yer verilmektedir. Tekerrürün özel sebepleri ise yalnızca tekerrüre sebep olan durumlar olarak ele alınmalıdır. Bu bağlamda özel sebepleri;

¹ Ahmet Bozdağ, *Türk Ceza Hukukunda ve Vergi Ceza Hukukunda Tekerrür*, Ankara 2009, s. 21.

² Oscar Wyss, *Der Rückfall in den Kantonalen Strafgesetzbüchern und in den Vorentwürfen zu einem Schweizerischen Strafgesetzbuch*, Dissertation, Bern 1927, s. 25; Ayhan Önder, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümleri*, C. III, 2. Baskı, İstanbul 1992, s. 644.

- cezaevlerinin suçluları yeniden suça yönlendirici bir pozisyona gelmesi,
- mahkumların cezaevlerinde uygulanması gereken ıslah politikalarına göre yeterince ıslah edilememesi,³
- cezaevlerinden çıkan kişilerin toplum nezdinde farklı bir bakış açısıyla karşılaşmaları nedeniyle iş bulamamaları ve bu durumda ekonomik sorunlar yaşamaya başlamaları,
- kişinin mahkumiyetinin sona ermesini takip eden ilk dönemler itibariyle yardıma muhtaç bir durumda kalması

şeklinde örneklendirmek mümkündür.⁴

Tekerrür hususu uygulama açısından pek çok anlamda önem arz eden bir yapıdır. Nitekim tekerrür ve tekerrürün sonuçları nedeniyle gerek ilk defa suç işleyen kişilerin yeniden suça yönelmesinin engellenmesi gerekse toplumun tehlikeli olarak addedilen suçlulara karşı korunması sağlanmaktadır.⁵ Bu bağlamda Türk Ceza Kanunu kapsamında tekerrür konusu 58. madde bünyesinde “Suçta Tekerrür ve Özel Tehlikeli Suçlular” başlığı altında ele alınmıştır.

Türk Ceza Kanunu'nun ilgili maddesi incelendiği zaman ilk dikkat çeken husus tekerrürün meydana gelebilmesi için kişinin önceki suça ilişkin cezasının infaz edilmesinin gerekli görülmemesidir. Diğer bir ifade ile kişinin daha önce bir suç işlemesinin ardından kendisine suça dair kesin hüküm verildikten sonra yeni bir suç işlemesi durumunda tekerrür hükümlerinin uygulanacağından bahsedilmektedir. Buna ek olarak madde kapsamında önceden işlenen suçla ilgili olarak tekerrüre dair yer alan açıklamaları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür.

- Kişinin beş yıldan fazla bir hapis cezasına mahkûm edilmesi durumunda cezasının infaz edildiği tarihten itibaren beş yıl,
- Hapis cezasının beş yıl veya beş yıldan az olması durumunda veya kişinin adli para cezasına mahkûm edilmesi halinde cezanın infaz edildiği tarihten başlayarak üç yıl geçtikten sonra işlenen suçlar nedeniyle tekerrür uygulanmaz.
- Belirtilen süre içinde tekerrürün meydana gelmesi durumunda yeni gerçekleşen suça dair ilgili kanun maddesinde hapis cezası veya adli para cezası şeklinde seçimlik bir ceza öngörülmüşse, tekerrürün gerçekleşmesi nedeniyle, hâkim, kişi hakkında hapis cezasına dair hüküm verir.
- Kasıtlı suçlarla taksirli suçlar ve askeri suçlarla diğer suçlar arasında da tekerrür hükümleri uygulanmamaktadır. Ayrıca kasten öldürme, kasten yaralama, dolandırıcılık, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin imal edilmesi ve satılması, damgada sahtecilik suçları haricinde; yabancı ülke mahkemeleri tarafından verilen hükümler tekerrür uygulaması dışındadır.
- Kişi suç işlediği dönemi itibariyle şayet 18 yaşını doldurmamış ise bu kişilerin işledikleri suçlar nedeniyle de tekerrür hükümleri uygulanmaz.

³ Nurullah Kunter, “Suçluların Terbiye ve Islahı”, *Adalet Dergisi (AD)*, VIII/1943, s. 666-667.

⁴ Nurullah Kunter, “Türkiye’de Mükerrerliğin Amilleri”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Muammer Reşit Seviğ’e Armağan, İstanbul 1956, s. 148.

⁵ İlhan Üzülmüş, “1997 Tarihli TCK Tasarısında Tekerrür”, *Yargıtay Dergisi*, C. 26, Sayı: 4, Ekim 2000, s. 700 vd.

• Tekerrür durumunda takdir edilen cezanın uygulama şekli ise mükerrirliğe özgü infaz rejimine göredir. Bununla birlikte mükerrir olarak cezasını tamamlayan kişiler için denetimli serbestlik tedbirleri uygulanır. Ancak mükerrirliğe özgü infaz ve tedbirler, mahkûmiyet kararı verildiği aşamada belirtilir. Uygulama şekilleri ise yine kanun bünyesinde açıklandığı şekilde yapılmalıdır.

• Mükerrirlere özgü olarak ifade edilen infaz şekilleri ve denetimli serbestlik uygulaması ihtiyati suçlu, suçu meslek hâline getiren kişiler veya örgüt mensubu olan kişiler hakkında da uygulanır.

Mükerrir bireylere özgü olan infaz rejimi Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun'da 108. madde kapsamında yer alan bir husustur. Bununla birlikte 2014 tarihli 6545 Sayılı Kanun'un 82. maddesi ile mükerrirliğe bakılmadan bazı suçları işleyen bireylere de özgü infaz rejimine ilişkin düzenlemelerin eklendiği görülmektedir. Türk Ceza Kanunu'nun düzenlenmesi ile birlikte tekerrür hususu kural olarak cezayı arttıran bir sebep şeklinde değerlendirilmemiştir. Bu nedenle tekerrürün meydana gelmesinden dolayı cezanın arttırılabileceğini söylemek mümkün değildir. Bu düzenleme ile birlikte tekerrürü gerekçe göstererek kişinin cezasında artırımı giden bir sistemden vazgeçildiğini söylemek mümkündür.

2. Tekerrürün Tarihsel Süreçteki Gelişimi

2.1. Batı Hukukunda Tekerrür

Tekerrürün suç siyaseti olması yönündeki görüşlerin yeni belirginleşmesi nedeniyle bu müessesenin güncel bir anlayışla sistematik hâle getirilmesi de yakın bir geçmişte gerçekleşmiştir. Ancak geçmişten gelen anlayışlardan olan mükerrire daha sert davranış sergilenmesi yönündeki bakış açısı halen varlığını sürdürmektedir.⁶ Bununla birlikte geçmiş medeniyetlerin hukuk metinleri incelendiğinde tekerrüre dair düzenlemelerin olduğu görülmekle beraber bu müesseseye yer vermeyenlerin de olduğu görülmektedir.

Roma hukuk metinlerine bakıldığında tekerrüre dair özel bir hükme yer verilmediği görülmektedir. Bununla birlikte mükerrirlere dair bir ceza artırımı yapılacağından da bahsedilmemektedir. Ancak Roma hukukunda hâkimlere tanınan geniş takdir yetkisi nedeniyle tekerrüre dayalı suçlara dair cezalarda artış uygulanması söz konusu olmuştur. Bu bağlamda Romalı hukukçuların uygulamalarında tekerrüre bağlı olarak cezaların artırıldığı suçlara; yalan şahitlik, rüşvet ve zimmet gibi suçlar örnek verilebilir.⁷

Tarihsel süreçte tekerrür kurumunun belirginleşmeye başladığı ilk hukuk yapısı kanonik hukuktur. Bu belirginleşme ile birlikte tekerrür kurumu ilk olarak "recidivum" şeklinde anılmıştır.⁸ Bu dönemde tekerrürün gerçekleşmiş

⁶ Faruk Erem - Ahmet Danışman - Mehmet Emin Artuk, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, C. 2, 14. Baskı, Ankara 1997, s. 618.

⁷ Sadri Maksudi Arsal, *Umumi Hukuk Tarihi*, Ankara 1942, s. 446; İlhan Üzülmez, *Türk Hukukunda Tekerrür*, Ankara 2003, s. 22-23.

⁸ Üzülmez, *Türk Hukukunda Tekerrür*, s. 23.

sayılması için mahkûmun aynı suçu veya aynı türden farklı bir suçu işlemesi şartı aranmıştır.⁹

XVI. yüzyıla gelindiğinde, müşterek hukuk dönemi olarak adlandırılan dönemde tekerrüre dair düzenlemeler yapıldığı görülmektedir. Bu düzenlemeler 1532 tarihli Karolina Ceza Kanunu 161-162. maddelerde yer almaktadır. Yine bu dönemde cezaların oldukça ağır şekilde uygulandığı da görülmektedir. Nitekim tekrarlanan bazı suçlara kulak kesme veya ölüm gibi cezaların verildiği kaydedilmekle beraber bunların tam olarak tekerrür nedeniyle verildiğine dair kanıt bulunmamaktadır.¹⁰ Doktrinde tekerrür kurumunun bugünkü şekliyle belirginleşmeye başlamasının ve diğer ceza hukuku kurumları ile olan farklılıklarının olgunlaşmasının müşterek hukuk döneminde başladığı belirtilmektedir.¹¹

Tekerrür müessesesi hakkında genel hükümler XIX. yüzyılda, 1810 Fransız Ceza Kanunu'nda yer almış ve bu kanunda yer verilen hükümler çağdaş kanunları da etkilemiştir.¹²

Tekerrürün cezalarda artırma neden olması yönündeki ilk düzenlemeler ise Alman İmparatorluk Ceza Kanunu'nda görülmektedir. Bu kanunda dolandırıcılık, hırsızlık, eşkıyalık gibi bazı suçların mükerririn cezasında artırma neden olacağına yer verilmiştir.¹³ 1962 yılına kadar yürürlükte kalan bu düzenleme tekerrürün her kastı suç için ceza artırımına etki yapabileceği şekilde güncellenmiştir. Devam eden süreçte ilgili madde, kanundaki 48. madde bünyesinde düzenlenmiş ve 1986 yılına kadar yürürlükte kalmıştır. 1986 yılında ilgili hüküm tamamen kaldırılmıştır.¹⁴

Türk Ceza Kanunu açısından kaynak olarak kabul edilen 1889 İtalyan Ceza Kanunu'nda da tekerrürün düzenlendiği görülmektedir. İlgili kanunda 80-84. maddeler arasında düzenlenen tekerrür, bu kanun dâhilinde cezanın artırılmasını sağlayan bir müessesedir.¹⁵ 1930 yılında yürürlüğe giren İtalyan Ceza Kanunu'nda da tekerrürün yer aldığı görülmektedir. Bu kanunda 1889 kanununa göre tekerrür konusunda önemli değişikliklere gidilmiştir.

2.2. Türk Hukukunda Tekerrür

Türk Ceza Hukuku'nun gelişimini İslamiyet öncesi ve İslamiyet sonrası şeklinde iki ayrı yapı altında değerlendirmek mümkündür. İslamiyet'in kabulünden önce Türk devletlerinde ceza hukuku bakımından yetkili olan tek unsur devlettir. Bu dönemin hukuki yapısı incelendiğinde tekerrür konusunda genel manada bir düzenlemenin olmadığı görülmekle birlikte birtakım

⁹ Wyss, *a.g.e.*, s. 5.

¹⁰ Üzülmez, *Türk Hukukunda Tekerrür*, s. 21.

¹¹ Ayhan Önder, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümleri*, C.II, 2. Baskı, İstanbul 1992, s. 645.

¹² Sulhi Dönmezer - Sahir Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, C. III, 11. Baskı, İstanbul 1994, s. 184.

¹³ Franz von Liszt, *Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner Teil*, 7 Auflage, 1896, s. 660.

¹⁴ Hans Heinrich Jescheck, *Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner Teil*, Berlin 1978, s. 260; Erem - Danişman - Artuk, *a.g.e.*, s. 666; Hans Heinrich Jescheck, *Alman Federal Cumhuriyeti Hukukuna Giriş*, (Çev. Feridun Yenisey), I. Baskı, İstanbul 1989, s. 60.

¹⁵ Pisapia Gian Domeniko, *İtalyan Ceza Hukuku Müesseseleri - Genel Kısım*, (Çev. Atif Akgüç), Padova 1965, s. 214-215.

suçlarda tekerrürün cezaya etki eden bir sebep olarak değerlendirildiği de görülmektedir. Hırsızlık suçu tekerrürün artırıcı etki şeklinde uygulandığı suçlardan biri olarak ön plana çıkmaktadır.¹⁶ İslamiyet'in kabul edilmesinin ardından ise Müslüman Türk devletleri tarafından İslam hukukunun benimsenmesi söz konusu olmuştur. İslam hukuku bünyesinde tekerrürün cezanın artırılmasını gerektiren bir unsur olarak ele alındığı görülmektedir.¹⁷

Müslüman Türk devletlerindeki bu uygulama Osmanlı Devleti'ne kadar gelmiş ve Osmanlı Devleti bünyesindeki kanunnamelerde de tekerrüre yer verilmiştir. Örneğin; Kanuni döneminde çıkarılan kanunnamede 37. ve 45. maddelerde tekerrür ile ilgili hükümlerin bulunduğu görülmektedir.¹⁸ Kanunnamenin ilgili maddelerine göre yine tekerrürde hırsızlık suçunun ön plana alındığı ve hırsızlığı birkaç kere tekrar eden kişi hakkında ölüm cezası uygulanacağına yer verilmiştir. Bununla birlikte yine Osmanlı Sultanı IV. Mehmet'in yayınladığı kanunnamede de hırsızlık suçunun tekerrürü sonucunda ölüm cezası verileceğine değinilmektedir.¹⁹

Bunlara ek olarak Ceza Kanunname-i Hümayunu adlı 1810 Fransız Ceza Kanunu'ndan tercüme ile oluşturulan kanunda, kanun bünyesinde istisna tutulan haller dışında kalan tekerrür suçları için iki katı ceza uygulanacağına yer verilmiştir.

3. Tekerrürün Hukukî Niteliği, Çeşitleri ve Benzer Müesseseler

3.1. Tekerrürün Hukukî Niteliği

Tekerrür konusunda öncelikli olarak bilinmesi gereken husus, tekerrürün suçu işleyen kişinin daha önce işlediği suçtan dolayı yaşamış olduğu mahkûmiyet durumundan etkilenmediğini gösteren bir husus olarak değerlendirilmesidir. Buna ek olarak yine tekerrür eden suç nedeniyle kişinin mahkûmiyetinin sona ermesinden sonra suç işlemesi ona verilen cezanın ıslahını sağlamadığının, kişinin suç işleme noktasında ısrarcı olduğunun da göstergesi olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle tekerrürün gerçekleşmesi durumunda mükerrir olanlara özgü bir infaz rejimi uygulaması kişinin tehlikeli olarak değerlendirilen durumunun sonucu şeklinde ortaya çıkmaktadır.²⁰

Bu değerlendirmeden hareketle Türk Ceza Kanunu'nun tekerrürü bireyi ilk defa suç işleyen kişilere göre daha tehlikeli olarak değerlendirmeye neden olan bir unsur olarak kabul ettiğini söylemek mümkündür. Bu nedenle mükerririn cezasının artırılması değil artırma yerine belirli güvenlik tedbirlerinin

¹⁶ Coşkun Üçok - Ahmet Mumcu, *Türk Hukuk Tarihi*, 7. Baskı, Ankara 1991, s. 12; Sadri Maksudi Arsal, *Türk Tarihi ve Hukuk*, C. I, İstanbul 1947, s. 285.

¹⁷ Abdulkadir Udeh, *Mukayeseli İslam Hukuku ve Beşerî Hukuk*, (Çev. Ali Şafak), C. I, 1. Baskı, Ankara, 1990, s. 314; Coşkun Üçok, "Osmanlı Kanunnamelerinde İslam Ceza Hukukuna Aykırı Hükümler", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. III, Ankara, 1946, s. 141.

¹⁸ Kayıhan İçel - Süheyl Donay, *Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Hukuku*, 3. Baskı, İstanbul 1999, s. 51-52.

¹⁹ Sırrı Uzunhasanoğlu, *Tekerrür İle İlgili Af, Adli Sicil, Sabıka, Eşkal ve Hüviyeti Tespit Müesseseleri*, Ankara 1962, s. 12.

²⁰ İzzet Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul 2008, s. 839.

uygulanması tercih edilmektedir. Güvenlik tedbirleri uygulanmasının tercih edilmesi ile birlikte tekerrür noktasında mükerrirlere özgü bir infaz rejimi geliştirilmiştir. Buna ek olarak cezanın infazının ardından devam edecek olan bir denetimli serbestlik uygulaması da öngörülmüştür.²¹

3.2. Tekerrürün Çeşitleri

Tekerrür çeşitleri konusunda doktrin incelendiğinde;

- gerçek - mefruz tekerrür,
- genel - özel tekerrür,
- süreli - süresiz tekerrür,
- mecburî - ihtiyarî tekerrür,
- millî - milletlerarası tekerrür,

şeklinde çoklu bir ayrıma gidildiği görülmektedir. Türk Ceza Kanunu bünyesinde ise bu ayrımda yer alan tekerrür çeşitlerine belirli ölçülerde yer verilmiştir.²²

Gerçek - Mefruz Tekerrür: Tekerrür hükümlerinin uygulanabilmesi için önceki mahkûmiyete dair verilen cezanın tamamen çekilmesinin ardından ikinci bir suç işleme gerekliliği aranıyorsa bu gerçek tekerrür anlamına gelmektedir. Ancak yeni suçun gerçekleşmesi noktasında yalnızca ilk suça dair mahkûmiyetin kesinleşmiş olması şartı aranıyorsa burada mefruz tekerrür söz konusudur.²³

Genel - Özel Tekerrür: Tekerrüre dair hükümlerin uygulanması noktasında ilk suç ve ikinci suç arasında bir ayniyet aranmıyorsa genel tekerrür söz konusudur. Bunun aksine iki suç arasında ayniyet aranması özel tekerrür anlamına gelmektedir.²⁴

Süreli - Süresiz Tekerrür: Tekerrür hükümlerinin uygulanabilmesi için gerçekleşecek olan ikinci suçun, ilk suça dair mahkûmiyet kararının veya cezanın bitiminden sonra belirlenen bir zaman dilimi içinde işlenmesi yönünde gereklilik aranması süreli tekerrür anlamına gelmektedir. Ancak bir süre şartının olmaması süresiz tekerrürün söz konusu olduğunu göstermektedir. Süresiz tekerrürde, süre sınırı olmadığı için kişi ikinci suçu ne zaman işlerse işlesin tekerrür hükümleri uygulanır.²⁵ Türk Ceza Kanunu incelendiğinde süreli tekerrürün kabul edildiği görülmektedir. TCK 58. maddede bu süreler 3-5 yıl olarak belirtilmiştir.²⁶

Millî - Milletlerarası Tekerrür: Belirli bir devletin kanununa göre verilen hapis cezası yalnızca o ülke açısından tekerrüre dair esas oluşturuyorsa bu

²¹ Mahmut Koca - İlhan Üzülmöz, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 9. Baskı, Ankara 2016, s. 625.

²² Hasan Bıyıklı, *Sosyal Ceza Hukuku, İşçinin Ceza Yoluyla Korunması*, Ankara 1983, s. 272.

²³ Bahri Öztürk - Mustafa Ruhan Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 15. Baskı, Ankara 2015, s. 115.

²⁴ K. Orhan Önder, "Tatbikatta 'Mutlak ve Mukayyet Tekerrürün' İçtimaı", *Adalet Dergisi*, Y. 51, S. 2-6, Ankara 1960, s. 173.

²⁵ Üzülmöz, *Türk Hukukunda Tekerrür*, s. 16.

²⁶ Erem - Danışman - Artuk, *a.g.e.*, s. 668.

milli tekerrür olarak adlandırılır. Ancak verilen hapis cezası farklı ülkelerde de tekerrüre esas oluşturuyorsa burada milletlerarası tekerrürden bahsedilir.²⁷ Türk Ceza Kanunu'nda milli tekerrür benimsense de milletlerarası tekerrüre dair düzenlemelerin olduğu da görülmektedir.

Mecburî - İhtiyarî Tekerrür: Kanunun tekerrüre dair öngördüğü şartların gerçekleşmesi durumunda tekerrürün uygulanma zorunluluğu varsa burada mecburî tekerrürden söz edilir. Ancak şartlar gerçekleşmesine rağmen tekerrürün uygulanması noktasında hâkimin takdiri söz konusu ise bu noktada ihtiyarî tekerrürden söz edilir.²⁸

4. Tekerrürün Şartları

Eski Türk Ceza Kanunu'nda tekerrür değişik türlerde düzenlendiği için tekerrüre dair şartlar da bu türlere göre farklılık göstermekteydi. 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda genel tekerrür, özel tekerrür ve tekrarlanmış özel tekerrür olarak farklı şartlar aranmaktaydı.

Tekerrürle ilgili olarak Türk Ceza Kanunu 58. madde incelendiğinde tekerrürün varlığı için üç şartın gerçekleşmesinin arandığı görülmektedir. Buna göre;

- Mahkûmiyet şartı (Bireyin daha önce bir suçtan mahkûm olması şartı),
- İkinci bir suçun işlenmesi şartı (Bireyin daha sonra yeni bir suç işlemesi),
- Süre şartı (Yeni suçun belirli bir süre içinde işlenmiş olması şartı)

olarak sıralanan şartlar aranmaktadır.

4.1. Mahkûmiyet Şartı

Tekerrürden söz edebilmek için aranan ilk şartlardan biri kişinin daha önce işlemiş olduğu bir suç nedeniyle kesinleşmiş bir ceza mahkûmiyetinin olmasıdır.²⁹ Bu noktada mahkûm olunan cezanın hapis cezası veya adli para cezası olması tekerrürün uygulanması konusunda önemli görülen unsurlar arasında değildir. Buna ek olarak daha önce işlenen bir suç nedeniyle kişinin adli para cezasına mahkûm edilmesi ve bunun kanun gereğince kesin olduğunun kabul edilmesi nedeniyle bu cezaya mahkûmiyet kararı ile ilgili olarak temyiz yolunun kapalı olduğu durumlarda bu ceza tekerrür hükümlerinin uygulanmasında dikkate alınmamaktadır.³⁰

Burada mahkûmiyetin, Türk Ceza Kanunu doğrultusunda bir suçta karışıklık olarak verilmiş olması gerekliliği dikkate alınmaktadır. Bu açıdan özel hukuk sonuçları doğuran mahkûmiyetlerin tekerrürde dikkate alınmadığı bilinmektedir. Bu doğrultuda idarî para cezalarının da tekerrüre esas teşkil etmediği görülmektedir.

Bir kişi hakkında daha önceden işlemiş olduğu bir suç nedeniyle güvenlik tedbirine yönelik bir hüküm verilmiş olması daha sonraki süreçte işle-

²⁷ Üzülmmez, 1997 Tarihli TCK Tasarısında Tekerrür, s. 705.

²⁸ Erem - Danışman - Artuk, a.g.e., s. 653.

²⁹ Mehmet Emin Artuk - Ahmet Gökçen - Ahmet Caner Yenidünya, *Türk Ceza Kanunu Şerhi*, C. 2, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, 2014, s. 2120.

³⁰ Artuk - Gökçen - Yenidünya, *TCK Şerhi*, C. 2, 2. Baskı, s. 2123.

nen suç nedeniyle tekerrür hükümlerinin uygulanmasını zorunlu kılmaz. Bu nedenle örneğin, kişinin daha önce işlediği bir suç nedeniyle kısa süreli bir hapis cezası çekmesi ve bunun yaptırım olarak güvenlik tedbirine çevrilmesi durumunda, uygulama noktasında asıl mahkûmiyet çevrilen bu tedbir olacaktır. Bu mahkûmiyetten sonra işlediği suç nedeniyle kişi hakkında tekerrür hükümlerinin uygulanmasına esas teşkil etmez.³¹ Ancak kısa süreli olarak değerlendirilen hapis cezaları seçenek tedbir olarak adli para cezasına çevrilmişse çevrilen yaptırım da ceza olacağı için tekerrür konusunda esas teşkil edecektir.³² Yine buna benzer şekilde 57. maddede yer alan akıl hastalarına dair güvenlik tedbirleri ile 56. maddede yer alan çocuklara özgü güvenlik tedbirleri de tekerrüre esas olmayacaktır. Kabahatler Kanunu uyarınca verilen idari para cezasına dair mahkûmiyet ve disiplin cezaları da ceza mahkemeleri tarafından verilse bile tekerrüre esas olarak kabul edilmez.³³

Önceden işlenen suçtan dolayı ön ödeme usulünün uygulanması durumunda soruşturma safhasında şüpheli hakkında kovuşturmaya gerek olmadığı yönünde karar alınacaktır. Şayet ön ödeme kovuşturma esnasında gerçekleşirse Türk Ceza Kanunu 75. maddesi uyarınca mahkeme tarafından kamu davasının düşürülmesine yönelik karar alınacaktır. Ön ödemenin gerçekleşmesi durumunda herhangi bir mahkûmiyet kararı verilmeyeceğinden önceden işlenen ve ön ödemenin uygulandığı bu suçlar tekerrüre esas olamaz.³⁴

Bunlar dışında tekerrüre dair hükümlerin uygulanabilmesi için, mahkûmiyete sebep olan kararın kesin olması ve uygulanma kabiliyetinin mevcut olması gereklidir. Kişinin ceza mahkûmiyetine dair hükümlerin kesinleşmediği durumlarda suçun sayısı ne olursa olsun hükmün kesin olmaması nedeniyle tekerrür hükümleri uygulanamaz.³⁵ Buna ek olarak suç olarak görülen fiilin, yapılan değişikliklerle suç olmaktan çıkması, genel affa dair uygulamalar³⁶ gibi gelişmelerle mahkûmiyet durumu söz konusu olmayacağı için tekerrür hükümleri de uygulanamaz.³⁷

Tekerrürden söz edilemeyecek durumlardan biri de şikâyete dayalı suçlarda şikâyetin geri alınmasıdır. Nitekim şikâyete bağlı suçlarda davacının şikâyetinden vazgeçmesi, hükmün kesinleşmesine kadar mümkündür. Şikâyetin geri alınması sonucunda herhangi bir mahkûmiyetin gerçekleşmeyecek

³¹ Özgenç, *a.g.e.*, s. 840; Hakan Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 19. Baskı, Ankara 2016, s. 706.

³² Koca - Üzülmüş, *Genel Hükümler*, 9, s. 629.

³³ Faruk Erem, "Tekerrür Hakkındaki Kanun Hükümlerinin Tetkiki", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 2, Ankara 1945, s. 201; Hasan Karaok, *Teşebbüs, İştirak, İctima ve Tekerrür Hükümlerinin Tatbikatı*, Elazığ 1952, s. 152.

³⁴ Erhan Günay, *Cezada Tekerrür Uygulaması (Pratik)*, Ankara 1996, s. 79.

³⁵ Zeki Hafızoğulları - Muharrem Özen, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 5. Baskı, Ankara 2012, s. 479.

³⁶ Yılmaz Güngör Erdurak, *Türk Ceza Kanunu*, Ankara 1991, s. 185.

³⁷ *Yargıtay 6. Ceza Dairesi* tarafından alınan 6.8.1975 tarih ve 3693/3663 sayılı kararda; af yasası kapsamına giren mahkûmiyet durumlarının tekerrüre esas olmayacağı kaydedilmektedir. Bununla birlikte aynı kararda aynı türden suç nedeniyle mükerrer pozisyonuna düşen suçlular hakkında Türk Ceza Kanunu 522. maddenin de uygulanamayacağına değinilmektedir.

olmasından dolayı bu hallerin varlığında tekerrürden söz edilemez. Bununla birlikte şikâyetten vazgeçme durumu istisnai şekilde hükmün kesinleşmesinden sonra da olabilir. Bu durumun gerçekleşmesi sonucunda şikâyetten vazgeçilmesi ile ceza düşeceği için düşen cezaya dair mahkûmiyet tekerrüre esas alınmaz.³⁸

Bir diğer husus zamanaşımıdır. Davanın zamanaşımına uğraması, mahkûmiyet durumunun gerçekleşmemesine neden olacağı için bu durumda tekerrür hükümlerinin uygulanması da mümkün olmayacaktır.³⁹ Ancak ceza zamanaşımı için durum bundan farklıdır. Nitekim bu durumda kesinleşmiş bir ceza olmakla beraber infaz konusunda bir uygulama yapılmaması söz konusudur. Bu noktada kesinleşmiş bir ceza olduğu için tekerrür durumuna engel bir husustan söz edilemez.⁴⁰ Ayrıca cezanın özel af⁴¹ gibi bir uygulama ile ertelenmesi durumunda daha önce bir mahkûmiyet söz konusu olduğu için tekerrür hükümleri uygulanabilir.⁴²

Belirtilen tüm bu noktalarda tekerrür hükümlerinin uygulanabilmesi için ilk suça dair kesinleşmiş bir mahkûmiyetin ardından kişinin yeni bir suç işlemesi gerekmektedir. Ancak 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu döneminde tekerrür hükümlerinin uygulanması noktasında görüş ayrılıkları olduğu görülmektedir. Bu dönemde tekerrür hükümlerinin uygulanmasında mahkûmiyete dair cezanın infaz edilmesinin şart olup olmadığı yasa düzenlemesindeki tutarsızlık nedeniyle tartışmaya açılmış, bununla birlikte uygulama ve doktrinde görüş ayrılıklarına neden olmuştur. Bu konuda bazı araştırmacılar tekerrürün uygulanması noktasında mahkûmiyete dair hüküm verilmesinin yeterli olduğunu savunurken bazıları ise cezanın verilmesi ile birlikte infazın gerekliliği üzerinde durmuşlardır.⁴³ 765 sayılı eski Türk Ceza Kanunu döneminde Yargıtay tarafından verilen kararlar incelendiğinde ise tekerrürde hükümlerin bu yönde uygulanması için cezanın infaz edilmiş olması şartının arandığı görülmektedir.⁴⁴

Bu noktadaki görüş ayrılıklarının sonlanması amacıyla Türk Ceza Kanunu'nda düzenlemeler yapılmıştır. Yapılan düzenlemeler sonucunda tekerrür

³⁸ Erem - Danışman - Artuk, *a.g.e.*, s. 659.

³⁹ Erem - Danışman - Artuk, *a.g.e.*, s. 658.

⁴⁰ Hakeri, *a.g.e.*, s. 706.

⁴¹ Bkz.: Öztürk, I, s. 276. Özel af uygulaması genel aften farklı olarak cezaya dair bütün sonuçları ortadan kaldırmaz. Bu af uygulamasında mahkûmiyet durumu olduğu gibi kalır. Özel af sonucunda mahkûmiyet durumunun kalması, 81. maddede belirtilen süreler dahilinde tekrar suç işlenmesi durumunda tekerrür uygulanması sonucunu doğuracaktır.

⁴² Artuk - Gökçen - Yenidünya, *TCK Şerhi*, C.2, s. 2121.

⁴³ Reşad Bayramoğlu, "Tekerrürde Cezanın Çekilmiş Olması Şart mıdır, Değil midir?", *Adalet Dergisi*, 1944/12, s. 1002-1008; Hadi Tan, "Tekerrür Hükümlerinin Tatbiki İçin Tekerrüre Esas Tutulan Cezanın Çektirilmiş Olması Şarttır", *Adalet Dergisi*, 1945/4, s. 336-345.

⁴⁴ *Yargıtay 2. Ceza Dairesi*, 09.12.1987 tarih 9215/9584 Sayılı Kararında, tekerrür uygulamasında tahliye kararının esas alınacağı ve bu nedenle ilgili konunun araştırılarak sonuca göre Türk Ceza Kanunu 81. maddenin uygulanıp uygulanmayacağına karar verileceğine değinilmiştir. Ayrıca *Yargıtay 5. Ceza Dairesi*, 13.12.1990 tarih 5080/5762 Sayılı Kararında, sanık olarak mahkemeye çıkan kişinin önceki mahkûmiyetine dair tahliye ve para cezasının tahsil tarihleri öğrenilmeden tekerrür hükümlerinin uygulanmasının kanuna aykırı olduğu belirtilmiştir.

hükümlerinin uygulanabilmesi için mahkûmiyete dair infaz şartı aranmasının gerekli olmayacağı kararı verilmiştir. Ancak bu noktada tekerrüre dair sürelerin işleme için önceki cezanın infaz edilmesi şartı aranır.

4.2. Yeni Bir Suç İşleme Şartı

Tekerrüre dair ikinci olarak aranan şart belirli bir süre içinde yeniden suç işlenmesidir. Bu şart Türk Ceza Kanunu'nun 58. maddesinde; kişinin önceden işlediği bir suçtan dolayı kesin hüküm verildikten sonra yeni bir suç işleme durumunda kişi hakkında tekerrür hükümlerinin uygulanacağı şeklinde ifade edilmektedir. Buna göre, kişinin önceden işlediği bir suçta dair kesin hüküm verilmesinin ardından yeni bir suçun meydana gelmesi hâlinde tekerrür hükümleri uygulanacaktır. İşlenen suçun türü vb. hususlardaki bu ayrımsız yapıdan hareketle Türk Ceza Kanunu'nda genel tekerrür sisteminin benimsendiğini söylemek mümkündür.

Eğer kişinin işlediği ikinci suç nedeniyle kendisine adli para cezası verilmiş ve bu ceza ödenmediği için ilgili ceza hapis cezasına dönüştürülmüşse adli para cezasının karşılığı olarak çekilen hapis cezası açısından özel infaz rejimi ve denetimli serbestlik tedbiri uygulanmayacaktır.⁴⁵ Nitekim her ne kadar mahkûmiyet durumu olsa da burada kesinleşen hüküm adli para cezasıdır ve mahkûmiyet de adli para cezası karşılığında çekilmektedir. Diğer bir ifadeyle adli para cezasının hapse dönüştürülmesi ilgili cezayı ödemeye yönelik bir tazyik hapsi olarak değerlendirilebilir.⁴⁶

Bunlara ek olarak Türk Ceza Kanunu'nda kasıtlı suçlarla taksirli suçlar ve sırf askerî suçlarla diğer suçlar arasında tekerrür hükümlerinin tatbik edilemeyeceği bilinmektedir. Kasten öldürme, kasıtlı yaralama, uyuşturucuya dair suçlar, dolandırıcılık, sahte para, damgada sahtecilik gibi suçlar dışında yabancı ülkelerde görülen davalar nedeniyle mahkemelerin verdiği hükümler de tekerrüre esas teşkil etmez. Ayrıca fiilin işlendiği dönemde 18 yaşını doldurmamış olan suçluların işlediği suçlar nedeniyle de tekerrür hükümleri uygulanmaz.⁴⁷ Bu husus Yargıtay kararları ile de sabit görülmüştür.⁴⁸

4.3. Süre Şartı

Türk Ceza Kanunu'nda benimsenen tekerrür sisteminde yeni bir suçun işlenmesi gerekliliği ile birlikte bu suçun belirli bir zaman içinde işlenmesi durumunda tekerrür hükümlerinin uygulanacağı belirtilmektedir. Daha önce de belirttiğimiz gibi Türk Ceza Kanunu 58. maddede bu husus 3 ve 5 yıllık süreler şeklinde ele alınmaktadır. Belirlenen bu sürelerin ortaya çıkışında birtakım hususların göz önüne alındığını söylemek mümkündür. Nitekim bu süreler kişinin mahkûmiyet süresi ile doğrudan ilişkilidir. Kişi işlediği suçta dair

⁴⁵ Artuk - Gökçen - Yenidünya, *TCK Şerhi*, C. 2, s. 2121.

⁴⁶ Artuk - Gökçen - Yenidünya, *TCK Şerhi*, C. 2, s. 2120; Hakeri, *a.g.e.*, s. 709; Koca - Üzülmez, *Genel Hükümler*, s. 635.

⁴⁷ Artuk - Gökçen - Yenidünya, *TCK Şerhi*, C. 2, s. 2119.

⁴⁸ *Yargıtay 10. Ceza Dairesi, 25.03.2006 tarih 2016/610 Sayılı Kararında*, sanığın tekerrüre esas olarak alınacak mahkûmiyeti ile ilgili suçu işlediği zaman 18 yaşından küçük olması gerekçe gösterilerek ilgili hükmün 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu 58/5. maddesi uyarınca tekerrüre esas alınmayacağı yönünde karar verildiği görülmektedir.

5 yıldan fazla bir süre ile hürriyeti bağlayıcı ceza almış ise bu cezanın infaz edilmesinden sonra tekerrür süresi 5 yıl olarak belirlenmiştir. Ancak daha önceki mahkûmiyetin 5 yıl veya daha az bir ceza süresini içermesi durumunda tekerrüre şart olarak koşulan süre 3 yıla sınırlı tutulmuştur. Tekerrüre ilişkin belirlenen bu süreler cezanın başlangıcı ile değil daha önceki cezanın infaz edildiği tarihten itibaren işlemeye başlar. Kişiye verilen cezalar infaz edilmediği müddetçe tekerrür hükümlerinin her zaman uygulanabileceği belirtilmektedir. Cezanın infaz edilmemiş olması ise yalnızca tekerrür sürelerinin işlemeye başlamasını engelleyen bir durumdur. Ancak infaz edilmeme durumu tekerrür hükümlerinin uygulanması noktasında bir engel teşkil etmemektedir.⁴⁹

Tekerrür hükümlerinin uygulanabilmesi noktasında gerekli olan en temel husus bireyin işlediği ikinci suçun kanunda öngörülen süreler içinde işlenmiş olmasıdır. Bunun olmadığı bir durumda ikinci suça dair verilen mahkûmiyet kararında tekerrür süreleri içinde karar verilmiş olması gerekli değildir.⁵⁰

Tekerrüre esas kabul edilen sürelerle ikinci suça dair dava zamanaşımı sürelerinin aynı zamanda işlemesi de söz konusudur. Ancak burada da tekerrüre dair hükümlerin uygulanabilmesi için ikinci suçun zamanaşımı süresinin dolmaması şartı aranmaktadır.

5. Tekerrürün Sonuçları

Tekerrürün oluşması durumunda cezanın artırılmasını öngören kanunlar genel olarak üç ayrı sistem üzerine kurulmuştur. Bu kanunlardan bir kısmı suça esas olan cezaya özel bir ceza daha eklerken, birtakım kanunlar ise esas olan cezayı kısmi bir yükseltme yoluna gitmeyi tercih etmiştir. 765 sayılı eski Türk Ceza Kanunu'nun da dahil olduğu farklı bir grup kanunda ise tekerrüre esas olan suçun gerektirdiği cezanın süresinin arttırılmasının tercih edildiği görülmektedir.⁵¹

Ancak 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun tekerrürü içeren 58. maddesi incelendiğinde, tekerrürün mevcut olması halinde cezanın artırılmasına dair bir kuralın kabul edilmediği görülmektedir. Buna ek olarak tekerrürün olması durumunda ikinci suça dair kanun maddesi bünyesinde hapis cezası ve adli para cezası seçimlik olarak öngörülüyor olsa da zorunlu bir şekilde hapis cezasına hükmedileceği belirtilmektedir.⁵²

Tekerrürün asıl sonucu olarak değerlendirilen husus tekerrürün olması durumunda ikinci suç nedeniyle verilen cezanın mükerrer olanlara özgü bir infaz rejimine göre çektirilmesi ve bununla birlikte tekerrürü gerçekleştiren kişi hakkında cezanın infaz edilmesinden sonra denetimli serbestlik olarak adlandırılan tedbirin uygulanmasıdır.⁵³

Mükerrer olanlara özgü infaz uygulamaları ve denetimli serbestlik hususu CGTİHK (Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun) 108. maddede

⁴⁹ Hakeri, *a.g.e.*, s. 707; Koca - Üzülmöz, *Genel Hükümler*, s. 632.

⁵⁰ Erem - Danışman - Artuk, *a.g.e.*, s. 668.

⁵¹ Dönmezer - Erman, *a.g.e.*, III, s. 1868.

⁵² Koca - Üzülmöz, *Genel Hükümler*, s. 634.

⁵³ Osman Atalay, "Mükerrer Hükümlülerin İnfazında Müddetname Hesaplamaları", *Terazi Aylık Hukuk Dergisi*, Eylül 2007, s. 113.

düzenlenmiştir. İlgili maddede tekerrür hâlinde işlenen suç nedeniyle mahkûm olan bireye dair uygulamalar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Kişi ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası almışsa otuz dokuz yılını,
- Müebbet hapis cezası alması durumunda otuz üç yılını,
- Süreli hapis cezalarında ise verilen cezanın 3/4'ünü iyi hâlli olarak geçirmesi durumunda şartla salıverme müessesesinden faydalanmaya hak kazanır.
- Ortada bir tekerrür unsuru var ise bu nedenle şartla salıverme süresine eklenecek olan miktar tekerrüre esas olarak kabul edilen cezanın en ağırından fazla olamaz.
- Tekerrür hükümleri ikinci defa uygulanıyorsa bu durumda hükümlünün şartla salıverilmesi söz konusu olamaz.
- Hâkim tarafından mükerrir hakkında cezanın infazının ardından başlayan en az bir yıl süren denetim süresi belirlenir.
- Tekerrür nedeniyle belirlenen denetim süresinde şartla salıverme hükümleri uygulanır.
- Hâkim, en fazla beş yıla kadar, denetim süresinin uzatılması kararını verebilir.
- Denetim süresinde yükümlülükler aykırı hareket eden mükerrirler infaz hâkiminin kararıyla disiplin hapsi cezası alır. Disiplin hapsinin süresi 15 günden az 3 aydan fazla olamaz.

Yapılan düzenlemelere göre şartla salıverme uygulamalarında mükerrir suçlular için ilk suçlulara göre infaz kurumunda geçirilmesi gereken süre daha fazla olarak belirlenmiştir. Bu düzenleme ile mükerrir suçluların ilk defa suç işleyenlere göre şartla salıvermeden faydalanma zamanları da artmıştır. Ancak yine bu düzenlemeler doğrultusunda şartla salıvermenin normal süresine eklenecek olan sürenin tekerrüre esas kabul edilen önceki mahkûmiyet süresini geçemeyeceği yönünde de karar alınmıştır.⁵⁴

Şartla salıvermede tekerrür hususunun uygulama alanı bulduğu bir diğer nokta adli para cezasıdır. Ancak bu konuda şartla salıverme süresine eklenecek olan süre için belirlenecek azami sınırın ne olduğu konusunda kanunda detaylı bir bilgiye rastlanılmamaktadır. Uygulamada kısa süreli hapis cezaları günlük 20 ila 100 TL arasında belirlenen bir miktar üzerinden adli para cezasına çevrilmektedir. Kesin hüküm niteliğinde olmayan ve adli para cezasını içeren bir ilam tekerrüre esas alındığında hâkim tarafından daha önceden belirlenen günlük miktar üzerinden tekrar hapis cezasına dönüştürülür. Bu işlem sonucunda ortaya çıkan süre, ikinci suç nedeniyle verilen cezanın üzerine eklenir. CGTİHK geçici 1. madde de ise "26.09.2004 tarihli ve 5237 sayılı TCK dışındaki diğer kanunlarda yer alan adli para cezalarının ödenmemesi halinde bir gün 100 TL olarak hesap edilir ve bu şekilde hapis cezasına dönüştürülür." şeklinde bir düzenleme bulunmaktadır. İki şekilde de hesaplanan hapis cezaları ikinci ilamdaki cezanın üzerine eklenir ve hükümlünün yatacağı süre

⁵⁴ Artuk - Gökçen - Yenidünya, *TCK Şerhi*, C. 2, s. 2095.

bulunur. Örneğin hükümlü ikinci ilam ile 10 yıl hapis cezası alıyor, mahkeme tarafından tekerrüre esas alınan birinci ilamda ise hükümlünün 10 ay hapis cezası günlüğü 20 TL'den adli para cezasına çevriliyor, lakin hükümlü adli para cezasını ödemiyor ve tekrar 10 ay hapis cezasına dönüştürülüyor, ikinci ilamda ki 10 yıl hapis cezası suç tarihine göre 1/2 ya da 1/3 oranında indirim tabi tutulduktan sonra ortaya çıkan sürenin üzerine birinci ilamdaki 10 aylık bu süre indirimsiz bir şekilde eklenerek şartla tahliye tarihi bulunuyor. Lakin tekerrüre esas alınan birinci ilamdaki süre tekerrür nedeniyle yapılacak artırımdan yüksekse bu hesaplama gidilemez. Hükümlünün hapis cezası 1/4 oranında indirim tabi tutularak şartla tahliye süresi hesaplanır.⁵⁵

Yine madde kapsamında net bir şekilde yer verilen hükme göre, kişinin ikinci defa tekerrür hükümlerinin uygulanmasına meydan verecek bir fiilde bulunması, şartla salıverme müessesesinden faydalanamaması sonucunu doğuracaktır. Türk Ceza Kanunu uyarınca mükerrir olan kişi için şartlı salıvermede denetimli serbestlik uygulaması yapılmalıdır. Kanun mükerrirlikte bu hususu emredici bir şekilde ele almış ve hâkime takdir yetkisi tanımamıştır. Denetimli serbestlik cezanın infaz edilmesinin ardından başlayarak bir yıldan az olmamak şartıyla uygulanacaktır. Buna ek olarak hâkimin dilemesi durumunda sürede uzatmaya gitmek mümkündür. Ancak yine bu uzatmaya da sınır getirilerek CGTİHK 108/4 ve 6. maddede sürenin en fazla beş yıla kadar uzatılabileceği belirtilmiştir.

Bu konuda dikkat edilmesi gereken nokta, tekerrür sebebiyle mahkûmiyete karar veren mahkemenin Türk Ceza Kanunu 58/7. maddesi uyarınca özel infaz ve infazın tamamlanmasının ardından denetimli serbestliğe dair karar vermesi gerekliliğidir. Bununla birlikte denetime dair sürenin belirlenmesi ve gerekli görülmesi durumunda bu sürenin uzatılmasının istenmesi ise şartla salıverme konusunda karar mercii olan mahkemeye ait bir yetkidir.⁵⁶

Şartla salıverme müessesesinden yararlanan hükümlünün denetim süresi dâhilinde hapis cezasına neden olabilecek bir suç işlemesi veya denetimli serbestlik dâhilinde kendisine verilen yükümlülükleri yerine getirmeyerek bu durumda da ısrar etmesi sonucunda CGTİHK 107/12. maddesi uyarınca şartla salıverme kararı geri alınır. Geri alma sonrasında ise CGTİHK 107/13. maddesi uyarınca hükümlünün kalan cezasını tamamen veya kısmi olarak ceza infaz kurumunda çekmesi söz konusu olacaktır. Ancak şartla salıvermeden faydalanan kişinin mükerrir suçlu olması durumunda bahsedilen hususlar görülse bile uygulama benzer şekilde vuku bulmayacaktır. Nitekim mükerrir suçlu pozisyonunda olan kişi hakkında verilen denetimli serbestlik kararı cezanın sona ermesinin ardından verildiği için geride kalan bir ceza yoktur.⁵⁷ Mükerrir suçlunun denetimli serbestlik süresinde yeni bir suç işlemesi durumunda şartların sağlanması hâlinde ikinci defa tekerrür hükümleri uygulanacağı için CGTİHK 108/3. maddesi uyarınca kişi sonradan işlenen bu suç nedeniyle şartla salıvermeden yararlanamayacaktır.

⁵⁵ Özgenç, *a.g.e.*, s. 844; Hakeri, *a.g.e.*, s. 709.

⁵⁶ Hakeri, *a.g.e.*, s. 710.

⁵⁷ Özgenç, *a.g.e.*, s. 844; Hakeri, *a.g.e.*, s. 709.

Sonuç

5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu bünyesinde düzenlenen ve eski Ceza Kanunu'na göre farklılıklar arz eden tekerrür müessesesi, bu kanunda cezanın artırımı sebepleri arasında değerlendirilmemektedir. 5237 sayılı TCK'ye göre tekerrür bir infaz rejimidir. Bu husus ilgili kanunun 58. maddesinde düzenlenmiştir. Uygulanacak olan infaz rejiminin niteliği ise 5275 Sayılı Kanunda 108. maddede yer almaktadır.

Kanunda açıkça yer verilen tekerrür uygulamalarında birtakım aksaklıkların yaşanması muhtemeldir. Bu aksaklıkların yaşanmaması ve uygulamada sağlıklı bir yapıya ulaşılması için dikkat edilmesi gereken hususları aşağıdaki gibi sıralamamız mümkündür:

- Tekerrürün uygulanacağı durumlarda sanığın sabıka kaydının bütünsel olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Sanığa dair dosyada yer alan detaylar incelenmeli, çözüm bekleyen hususlar değerlendirilmeli ve sonuç olarak uygulanacak olan ceza üst sınırdan uygulanmalıdır.

- Uygulama esnasında sanığa ait dosyada yer alan mahkûmiyet kararlarından hangisinin tekerrüre esas alındığı mutlak suretle belirtilmelidir. Bu detaylandırma Yargıtay tarafından yapılabilecek olan şartların denetlenmesi açısından önemlidir. Buna ek olarak şartlı salıvermeye dair sürenin belirlenmesi konusunda da önem arz etmektedir.

- Sanığa dair mahkemeye gelen ilamlarda tekerrür hükümlerinin uygulanabileceği tespit edilirse bu noktada sevk maddelerine 5237 Sayılı Kanun'un 58. maddesi ile 5275 Sayılı Kanun'un 108. maddesi eklenmelidir.

- Mahkûmiyet kararlarında sanığın yaş durumu büyük öneme sahiptir. Kararların 18 yaş sınırının altında olma durumuna azami dikkat gösterilmelidir. Yaş hususu ilk mahkûmiyet itibarıyla esas alınacak bir durumdur.

- Mahkeme tarafından verilecek olan ikinci cezanın niteliği de önemlidir. Verilecek olan ceza para cezası ise bu cezayla ilgili olarak tekerrür hükümleri uygulanmamalıdır.

- Sevk maddeleri içinde 58. maddeye yer verilmemişse mahkeme tarafından sanığa Ceza Muhakemesi Kanunu 226. madde uyarınca ek savunma hakkı tanınmalıdır. Savunmanın ardından verilecek olan hükümde tekerrürün uygulanması durumunda hangi ilamın tekerrüre esas alındığı belirtilmelidir.

Kaynaklar

ARSAL, Sadri Maksudi: *Türk Tarihi ve Hukuk*, Cilt: I, İstanbul 1947.

_____ : *Umumî Hukuk Tarihi*, Ankara 1942.

ARTUK, Mehmet Emin - GÖKCEN, Ahmet - YENİDÜNYA, Ahmet Caner: *Türk Ceza Kanunu Şerhi*, C. 2, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, 2014.

ATALAY, Osman: "Mükerrir Hükümlülerin İnfazında Müddetname Hesaplamaları", *Terazi Aylık Hukuk Dergisi*, Eylül 2007.

BAYRAMOĞLU, Reşad: "Tekerrürde Cezanın Çekilmiş Olması Şart mıdır, Değil midir?", *Adalet Dergisi*, 1944/12.

BIYIKLI, Hasan: *Sosyal Ceza Hukuku, İşçinin Ceza Yoluyla Korunması*, Ankara 1983.

BOZDAĞ, Ahmet: *Türk Ceza Hukukunda ve Vergi Ceza Hukukunda Tekerrür*, Ankara 2009.

- DOMENİKO, Pisapia Gian, *İtalyan Ceza Hukuku Müesseseleri - Genel Kısım*, (Çev. Atıf Akgüç), Padova 1965.
- DÖNMEZER, Sulhi - ERMAN, Sahir: *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, Cilt: III, 11. Baskı, İstanbul 1994.
- ERDURAK, Yılmaz Güngör: *Türk Ceza Kanunu*, Ankara 1991.
- EREM, Faruk: "Tekerrür Hakkındaki Kanun Hükümlerinin Tetkiki", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Cilt: 2, Ankara 1945.
- EREM, Faruk - DANIŞMAN, Ahmet - ARTUK, Mehmet Emin: *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Cilt: II, 14. Baskı, Ankara 1997.
- GÜNAY, Erhan: *Cezada Tekerrür Uygulaması (Pratik)*, Ankara 1996.
- HAFIZOĞULLARI, Zeki - ÖZEN, Muharrem: *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 5. Baskı, Ankara 2012.
- HAKERİ, Hakan: *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 19. Baskı, Ankara 2016.
- İÇEL, Kayıhan - DONAY, Süheyl: *Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Hukuku*, 3. Baskı, İstanbul 1999.
- JESCHECK, Hans Heinrich: *Alman Federal Cumhuriyeti Hukukuna Giriş*, (Çev. Feridun Yenisey), I. Baskı, İstanbul 1989.
- _____ : *Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner Teil*, Berlin 1978.
- KARAOK, Hasan: *Teşebbüs, İştirak, İçtima ve Tekerrür Hükümlerinin Tatbikatı*, Elazığ 1952.
- KOCA, Mahmut - ÜZÜLMEZ, İlhan: *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 9. Baskı, Ankara 2016.
- KUNTER, Nurullah: "Suçluların Terbiye ve Islahı", *Adalet Dergisi (AD)*, 1943/VIII.
- _____ : "Türkiye'de Mükerrerliğin Amilleri", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Muammer Reşit Seviğ'e Armağan, İstanbul 1956.
- LİSZT, Franz von: *Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner Teil*, 7 Auflage, 1896.
- ÖNDER, Ayhan: *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümleri*, C. III, 2. Baskı, İstanbul 1992.
- ÖNDER, K. Orhan: "Tatbikatta 'Mutlak ve Mukayyet Tekerrürün' İçtimai", *Adalet Dergisi*, Y. 51, S. 2-6, Ankara 1960.
- ÖZGENÇ, İzzet: *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul 2008.
- ÖZTÜRK, Bahri - ERDEM, Mustafa Ruhan: *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 15. Baskı, Ankara 2015.
- TAN, Hadi: "Tekerrür Hükümlerinin Tatbiki İçin Tekerrüre Esas Tutulan Ceza'nın Çektirilmiş Olması Şarttır", *Adalet Dergisi*, 1945/4.
- ÜDEH, Abdulkadir: *Mukayeseli İslam Hukuku ve Beşerî Hukuk*, (Çev. Ali Şafak), C. I, 1. Baskı, Ankara 1990.
- UZUNHASANOĞLU, Sırrı: *Tekerrür İle İlgili Af, Adli Sicil, Sabıka, Eşkal ve Hüviyeti Tespit Müesseseleri*, Ankara 1962.
- ÜÇÖK, Coşkun: "Osmanlı Kanunnamelerinde İslam Ceza Hukukuna Aykırı Hükümler", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. III, Ankara 1946.
- ÜÇÖK, Coşkun - MUMCU, Ahmet: *Türk Hukuk Tarihi*, 7. Baskı, Ankara 1991.
- ÜZÜLMEZ, İlhan: "1997 Tarihli TCK Tasarısında Tekerrür", *Yargıtay Dergisi*, C. 26, S. 4, Ekim 2000.
- _____ : *Türk Hukukunda Tekerrür*, Ankara 2003.
- WYSS, Oscar: *Der Rückfall in den Kantonalen Strafgesetzbüchern und in den Vorentwürfen zu einem Schweizerischen Strafgesetzbuch*, Dissertation, Bern 1927.
- Yargıtay 10. Ceza Dairesi, 25.03.2006 tarih 2016/610.
- Yargıtay 2. Ceza Dairesi, 09.12.1987 tarih 9215/9584.
- Yargıtay 5. Ceza Dairesi, 13.12.1990 tarih 5080/5762.
- Yargıtay 6. Ceza Dairesi, 6.8.1975 tarih ve 3693/3663.